

Јужни ток,
позадина и последице

РУСКА РОМАНСА ИЛИ АМЕРИЧКИ БЛУЗ

АКТУЕЛНИ СУКОБ РУСИЈЕ И ЗАПАДА НАНЕО ЈЕ СРБИЈИ ОЗБИЉНУ ШТЕТУ КОЈА НИЈЕ САМО ЕКОНОМСКА. БАЛАНСИРАЊЕ ИЗМЕЂУ МОСКВЕ И БРИСЕЛА ПОСТАЈЕ СВЕ ТЕЖЕ, А СПЕКУЛАЦИЈАМА ВЕЗАНИМ ЗА ПИТАЊЕ УВОЂЕЊА САНКЦИЈА РУСИЈИ ПРИДРУЖУЈУ СЕ И ПИТАЊА ВЕЗАНА ЗА СУДБИНУ „РУСКЕ КАРТЕ“ У СРПСКОЈ ВЛАСТИ

Шајкаш:
од великих
радова остало
напуштено
градилиште и
цеви за успомену

Вера Дидановић

Толико о шансама да се понови Титов рецепт профитирања захваљујући мудрој одлуци о неутралној позицији у хладном рату великих играча: уместо умиљатог јагњета које две овце сиса, Србија је одлуком Владимира Путина о одустајању од изградње Јужног тока, за коју је председник Русије окривио Брисел (и Софију приде), постала највећа жртва актуелног сукоба Русије и Запада.

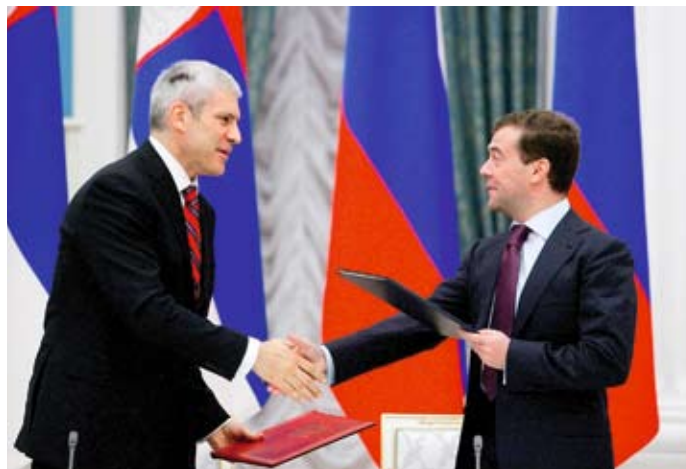
И то озбиљна жртва. Чак је и премијер Александар Вучић признао да је одустајање од Јужног тока „тешка вест“ за Србију. И још се усудио да упути нешто попут критике руском председнику. „У најскорије време очекујем да ћу разговарати са председником Путином и да ћу од њега добити одговор на питање зашто нисмо били упознати са одлуком о прекиду изградње Јужног тока. Ја за ту одлуку нисам знао, иако сам се током године три пута срео с Путином“, рекао је Вучић у првој реакцији на непријатно изненађење, у среду 4. децембра.

С Путином је, међутим, телефонски разговор имао председник Србије Томислав Николић, који је последњих дана дао низ изјава у потпуном нескладу са политиком Владе. Вучићу се одазвао „само“ руски премијер Дмитриј Медведев, неупоредиво слабија политичка фигура највеће земље на свету у поређењу са Николићевим саговорником. Након оба та разговора добили смо само немушта саопштења – и нове разлоге за спекулације о поремећеним односима и различитим геостратешким опредељењима председника и премијера.

Није то, међутим, једина енигма. Упркос изричитим тврдњама руске стране да је прича о Јужном току завршена, процене да још има шансе за изградњу гасовода нису стигле само од Душана Бајатовића, директора Србијагаса и других домаћих политичких функционера којима су руске романсе ближе од америчког блуза. Простор за промену од- ▶

ОЛИВЕР БУНИТ

Председници Србије и Русије, Тадић и Медведев: потписивање уговора о продаји НИС-а, јануар 2008.

PROFIMEDIA.RS

► луке о одустајању види се и из неких, мада не многобројних, европских углова. Обе школе мишљења имају нешто заједничко – оцену да је одлука о одустајању политичка, баш онако како је политичка била и цела идеја о покретању пројекта у коме је учествовало седам европских земаља.

Зато се, поред потраге за новим решењима за енергетске проблеме, увелико ради и на преусмеравању политичких последица одлуке коју је Путин саопштио у Анкари, најавивши, притом, изградњу гасног чвора на турско-грчкој граници. Тако је шефица европске дипломатије Федерика Могерини имала у понедељак шта да саопшти саговорницима у престоници земље-шампиона у дужини преговора о приступању ЕУ. Подсетивши да је Турска подржала мање од трећине скорашњих спољнополитичких ставова ЕУ, док је у прошлости степен усаглашености био око 80 одсто, она је упозорила и да недовољна усаглашеност ЕУ и Турске на плану спољне политике и безбедности треба да се поправи. И још – неусаглашеност представља проблем и за ЕУ, „али је углавном проблем за Турску“, истакла је Могеринијева. Посета екипе високих званичника ЕУ

у којој је био и коменсар за проширење ЕУ Јоханес Хан, требало би, према тумачењу Ројтерса, да пружи нови подстицај односима ЕУ и Турске, као и да утиче на побољшање сарадње у борби против Исламске државе и „притисне“ Анкару да не поткопава санкције ЕУ према Русији.

Јер све је то у очигледној вези. „Одустајање Русије од Јужног тока је директна последица украјинске кризе, односно притисака које је Вашингтон константно вршио на европске државе да блокирају изградњу овог гасовода, како би умањили могућности Москве да путем гаса утиче на политику ових држава у правцу одговарајућег решења ове кризе“, каже Владимир Трапара, истраживач у Институту за међународну политику и привреду. „Како у скорије време не очекујем разрешење украјинске кризе и поправљање односа Запада и

Русије, бојим се да би ова одлука могла да буде дефинитивна, јер ће Русија у наредним годинама диверсификовати своју гасну понуду на нове купце (Кину, Турску, Индију...), те ће њена заинтересованост за нови европски гасовод опасти“, прогнозира Трапара.

И Бодо Вебер, виши сарадник Савета за политику демократизације из Берлина уверен је да је руска одлука коначна. „Мотиви су и економске и политичке природе. Постало је јасно да Гаспром у контексту економске штете коју је Русија сама себи начинила агресивном политиком у Украјини и уласком у дугорочну конфронтацију са Западом, није више у

НЕБОЈША МАРКОВИЋ

Дачић, Вучић, Михајловићева, Бајатовић: потписивање уговора о изградњи гасовода, новембар 2013.

стању да подноси цену гасовода испод Црног мора“, каже Вебер. Он оцењује и да је цена од почетка била висока, јер се увек радило о политичком пројекту.

„Политички пројекат је од почетка био судар политике силе на једној страни (Русија), те политике принципа, владавине правила, тј. владавине права на другој (Европска комисија). Треба подсетити не само да су уговори са шест држава чланица ЕУ, не само онај са Србијом, махом кршили правила ЕУ, него Москва никад није ни тражила од Европске комисије изузеће Јужног тока од тих правила, за шта су постојале могућности. Дакле, била је то политика главом кроз зид – а та политика у новим околностима дубоког конфликта у односима ЕУ-Русија није више имала шансе да успева“, каже Вебер.

Флоријан Бибер, професор за југоисточне европске студије на Универзитету у Грацу мисли да је Путинова одлука одраз чињенице да је противљење ЕУ довело до тога да пројекат нема шансе за успех. „Зато заустављање у овом тренутку може да буде покушај Русије да се представи као фактор који држи иницијативу везану за гасовод. Чини се да је одлука да се заустави изградња била исто толико политичка колико је политичка била и првобитна одлука о изградњи. Иако би пројекат могао поново оживети, на пример када се унапреде односи ЕУ и Русије, могуће је да руски партнери не буду заинтересовани за наставак због неизвесности и због тога што очигледно нису били упозорени о Путиновој одлуци“, каже Бибер.

Шта ми да радимо у целом том галиматјасу интереса? Можда да на

целу причу гледамо са оптимизмом Бода Вебера, који мисли да је крај Јужног тока велики успех за Србију, јер „пружа шансу да се коначно окрене ка другом пројекту, ИАП-ТАП, који ће не само омогућити да Србија диверсификује своје изворе енергије, него и да улази у велики инвестициони пројекат у коме неће имати поданичку позицију и себе неће довести у позицију политичке овисности о Русији преко енергетског сектора“. И још: „Смањење улоге Русије у енергетском сектору Србије зарад неких других спољних актера не само да ће бити од веће дугорочне економске користи за земљу него ће и омогућити да српско друштво и политика развију здрав однос према Русији – однос у коме ће се одржавати традиционална носталгија према словенској браћи, без плаћања цене економско-политичке овисности и угрожавања суштинске суверености земље“, каже Вебер.

За Бибера је крај пројекта и начин на који је Путин ставио тачку на њега сигнал да је Русија непоуздан партнер који брине само о својим интересима. „То није изненађење и није ново, али сада може бити очигледније у Србији, која може схватити да балансирање између Москве и ►

Подаци о Јужном току

450 километара дужина кроз Србију

2,1 милијарде евра цена радова

Шта је било обећано

200-300 милиона евра годишње од транзитних такси

450 милиона евра посла за српске грађевинске фирме

Колико нас је већ коштао Јужни ток

19 милиона евра за експропријацију земље

11 милиона евра за припремне радове и идејне пројекта

УКУПНО 30 милиона евра

Владимир Круљ, економски саветник министра без портфеља задуженог за европске интеграције

Србија као колатерална штета

Очигледно је да је Србија била „колатерална штета“, сукоба између ЕУ и Русије и да је одустајање од изградње гасовода Јужни ток, дугорочно велики економски губитак за Србију. Пре свега, тај гасовод је требало да обезбеди потпуну енергетску стабилност Србије по питању снабдевања гасом, што је веома значајан елемент привредног развоја, посебно у садашњим турским геостратешким околностима као што је криза у Украјини. Са друге стране, од транзита гаса Србија је требало да инкасира више од 200 милиона евра од транзитне таксе годишње, што би био значајан приход за државну касу, каже у разговору за НИН др Владимир Круљ, економски саветник Јадранке Јоксимовић, министарке без портфеља задужене за европске интеграције.

„Не треба заборавити чињеницу да је енергетска стабилност земље веома значајан елемент и за привлачење нових инвеститора. Наравно, ту је и губитак очекиваних послова наших компанија које је требало да учествују у изградњи деонице гасовода кроз Србију. Све у свему, економска штета за Србију је дугорочно велика“, каже Круљ.

Постоје ли могућности за ревизију Енергетског споразума из 2008. године, у којим сегментима и колике су шансе да руска страна пристане на тако нешто?

Мислим да нема пуно простора за ревизију Енергетског споразума са Русијом, али је сигурно да са руском страном треба разговарати о начинима и моделима за превазилажење ове ситуације и штете која је настала или ће настати отказивањем изградње гасовода Јужни ток, попут прикључења на алтернативне правце снабдевања гасом - гасовода до Турске и слично. Наравно, треба истаћи да Србија сада нема проблем у снабдевању гасоводом преко Украјине, иако

је та траса због актуелне кризе помало ризична. Међутим, треба такође нагласити да су Русија, Украјина и ЕУ потписале споразум који гарантује снабдевање европских земаља руским гасом преко Украјине. Наравно, уз наду да се конфликт у Украјини неће заоштравати.

Како објашњавате чињеницу да се Србија није боље обезбедила од могућности изостанка Јужног тока и чија је то одговорност?

Јасно је да Србија у преговорима о Јужном току није имала много простора за преговарање и да су многи политички и економски разлози утицали на такву нашу преговарачку позицију. Остаје нам наравно да анализирамо да ли смо и колико бољи

Нема пуно простора за ревизију Енергетског споразума, али свакако са руском страном треба разговарати о превазилажењу штете. Треба размотрити и могућности које нуде неки нови гасоводи, попут Јадранско-јонског гасовода, потенцијалног терминала за течни природни гас у Хрватској на Крку или гасовода из Русије ка Турској

уговор могли да испреговарамо, с обзиром на то да су питања снабдевања гасом, приватизације НИС-а и изградње Јужног тока, била на неки начин повезана.

Постоји ли могућност да и у неким сличним међудржавним споразумима, рецимо са Уједињеним Арапским Емиратима, прођемо слично?

Уговори о економској сарадњи са УАЕ су знатно другачији, односе се на сарадњу у различитим областима – авио-саобраћај, финансије, некретнине, и у њима Србија наступа са потпуно другачијом преговарачком позицијом, што даје простор да се економски интерес Србије заштити на најбољи могући начин у датим околностима. Наравно, треба узети у обзир и чињеницу да су нама инвеститори неопходне и да озбиљним инвеститорима морамо понудити и одређене погодности, посебно када су велике инвестиције у питању.

Које су нам сада алтернативе у смислу енергетске безбедности и колико нам је сужен маневарски простор?

Отказивање изградње гасовода Јужни ток има утицај на питање стабилног снабдевања руским гасом читавог региона Југоисточне Европе, а не само Србије. То је питање од значаја и за Бугарску, Мађарску, Аустрију, Србију, па и Италију, значи и за неке земље које су чланице ЕУ. Остаје да се види на који начин ће се на релацији ЕУ - Русија решити питање алтернативних праваца за додатно снабдевање гасом Европе, и на који начин ће се Србија уклопити у те планове. Сигурно је да треба размотрити и могућности које нуде неки нови гасоводи, попут Јадранско-јонског гасовода, потенцијалног LNG терминала у Хрватској на Крку или већ поменутог гасовода из Русије ка Турској и чворишта на граници са Грчком. У сваком случају, друге опције и други правци се траже, и у зависности од решења које ће изабрати „велики играчи“, Србија ће моћи да се уклапа у њих. [ВИДИ](#)

Катарина Прерадовић

► Брисела није реално, јер Русија има мало да понуди и остаје врло непоуздан партнер који мало води рачуна о Србији и другим земљама. Путинова одлука доводи у неприлику све партнере у пројекту и надајмо се да ће им, укључујући и Србију, помоћи да схвате да Путинова Русија није поуздан савезник“.

Трапара верује да се Србија неће суочити са посебним политичким последицама одустајања од Јужног тока, јер је судбина гасовода опредељена политичким чиниоцима који немају везе са Србијом. „Једино што очекујем је да унутрашњи и спољни заговорници окретања Србије против Русије искористе ово као још један повод да мало појачају притисак на власти у Београду у том правцу“, каже овај саговорник.

Ако је реч о притиску у правцу увођења санкција Русији какав се одговор може очекивати? „Најпааметнија позиција коју би наше власти могле да заузму је да наставе да се одупру овим притисцима, полазећи од јасног аргумента да би евентуална преријентација Београда ка антирусској политици довела до тога да Србија изгуби подршку Русије за нека од кључних питања од националног интереса - у првом реду Косово и Републику Српску. Било би апсурдно да по налогу оних који јој отимају Косово и укидају Републику Српску, Србија уведе санкције земљи која је по овим питањима подржава“, каже Трапара.

Да ће се Србија одлучити на увођење санкција засад не верује ни политички аналитичар Дејан Вук Станковић – осим ако притисак не буде баш жесток и праћен конкретном добити за Србију. „Увођење санкција нас не би суштински приближило Бриселу. Добили бисмо само јаче тапшање по рамену, а не препознатљиву добит. Зато је боље не водити санкције него се приближавати ЕУ реформама и имплементацијом договора везаних за Косово“, каже Станковић. Он није склон да се превише ослони на руску „заштиту“ од афирмисања независности Косова у Савету безбедности УН. „То је спољнополитичка карта проруске опције у Србији, али то за Русију није супстан-

Путин и Ердоган: уместо преко Србије, руски гас ићи ће само до Турске

цијално питање, већ монета за поткусуривање са Западом. Противљење косовској независности је условљено нашим ставом према НАТО-у“, верује овај саговорник. Према његовом мишљењу, на реторичком плану ћемо још неко време балансирати. „Треба нам недвосмислена политичка одлука ком царству ћемо се приволети, а то је тежак избор, јер нико не може нарочито потребни. Реална је процена да се ЕУ неће скоро ширити, а ни за Русију Балкан није приоритет. Зато је балансирање најједноставнији одговор на ситуацију, јер се тако смањује ризик од конфронтације“.

Да ли то значи да је место Ивице Дачића и осталих социјалиста, виђених као „руска карта“ у српској влади, постизорно инсталирана након два Дачићева и једног Вучићевог одласка у Москву и даље сигурна? Станковић не верује у директне последице одустајања од Јужног тока на српску владу, мада их не би потпуно искључио, јер ће приликом одлуке о реконструкцији владе сви бити на тесту код премијера. Ипак, реконструкција Дачића лично била би реконструкција изворног састава владе, за коју би морали постојати јак политички разлог и одговарајућа припрема, вероватно „са ореолом криминала“. И то све мање од двадесет дана пре преузимања функције председавајућег ОЕБС-а, што тешко да би оставило добар утисак. „Реконструкција Дачића“ за Вучића је увек „кец у рукаву“, али не једини – ту је увек и потенцијално расписивање избора, који би, судећи по рејтинзима, само њему могли одговарати, упозорава Станковић. То зна и председник Николић који своје примедбе оставља недореченим, јер „није спреман за чеони судар, а није ни нереалан да помисли да би евентуалним савезом са Дачићем могао нешто да уради“, верује Станковић. И зато се цела прича наставља – не одустајемо ни од европских интеграција, ни од Косова, понављају и Вучић и Дачић. Ми и даље не знамо шта је ко од њих коме обећао. Али сви заједно знамо да је зима почела и да нам је за преживљавање неопходан руски гас. [ВИДИ](#)

Без промене правила

Састанак европског комесара за енергију Мароша Шефчовича са министрима енергије Аустрије, Словеније, Бугарске, Италије и Румуније у уторак у Бриселу, упркос неким очекивањима, није донео никакве промене везане за судбину Јужног тока. Гасовод се, према речима Шефчовича, може градити само ако се сасвим усклади са европским прописима. „Позвао сам министре на разговор о Јужном току много пре него што је руски председник Владимир Путин објавио одлуку да одустане од изградње гасовода“, рекао је Шефчович после састанка. „Кратко смо разменили мишљења и сложили се да пројекат те величине мора да буде потпуно у складу са европским законима“, рекао је комесар и додао да то важи за сваку земљу која жели да ради на територији ЕУ. „Јужни ток је био веома важан за ЕУ због диверсификације и мислили смо да можемо да се договоримо са нашим руским партнерима, али они су изгледа решили да промене стратегију“, рекао је у име италијанског председавања заменик министра за енергију и развој Клаудио де Винченти.